

Politiska bref. Den 29 oktober 1891.

Vardagstryck

National Library
of Sweden

Politiska Bref.

Den 29 Oktober 1891.

Tullregeringen och försvaret.

Den 25 Februari 1891 meddelade hr Palmstierna Andra kammaren utslaget af sin långvariga tankeanstängning att lösa problemet: hur skola de svenska sjöstäderna försvaras? »Jag har många gånger tänkt på detta», sade han. När hr P. tänker, blir resultatet i allmänhet underligt, och så var äfven händelsen med dessa illistiga spekulationers frukt:

»Jag tror icke att det fins mer än ett sätt att *drägligt*(??) försvara dem, nämligen på frivillighetens väg. Dessa städer, särskild Göteborg, hafva en massa smärre ångbåtar och dessa kunna apteras till stångminbåtar. Materiel kunde man delvis utfå från kronans förråd, delvis kunde man skaffa sig den själf, ty den är jemförelsevis billig.»

I några snabba drag visade hr P. derpå, att själfva den onde skulle taga de krigsfartyg, som vågade en dust med Göteborgarnes kolibris.

Är icke detta näpet och qvickt, klippt och skuret, och bär det ej den omisskänneliga prägeln af ett ingenium, som fåfängt söker sin like?

Det hände hr P., såsom andra stora upptäckare före honom, att han löste en mycket större fråga än han själf visste. Eftersom »ett tiotal» Göteborgska småbåtar kunna göra af med ett stort krigsfartyg, böra vi för en jemförelsevis ringa kostnad kunna skaffa en sådan massa dylika småtingar att vi dermed motstå hvilken krigsflotta som helst. Och detta sjöförsvår kan, enligt hr P:s egen uppgift, anförtras åt »kapten» (= sådana som gå mellan Alkärret och Strömparterren), maskinister och ingenjörer». Amiral, kommandörer och andra för kajer och broar vådliga navigatörer blifva öfverflödiga. Och i samma hugg blir landtförsvaret öfverflödigt, sedan vi behörigen garnerat kusten med denna flytande *nya garnison*.

Ett vilkor till uppstälde hr P., det är sant, nämligen båtbesättningens dödsförsakt. Detta bör minst gå upp emot det courage, hvarmed han själf trotsar ållöjet.

Dock, skämt å sido, ehuru det är svårt att icke skrifuva satir, när man ser lands och folks välfärd anförtrödd i den kungl. tullregeringens och dess krigsministers händer. Från den dag, då hr Palmstiernas ofullgångna bokhållareidé dikterade generalordern mot volontärintitutionen till den dag, då han delgaf Andra kammaren sin plan för städernas frivilliga sjöförsvår, utgör historiken om den långa serien af regeringens hysteriska kastningar fram och tillbaka en ganska fullständig kurs i *det omedvetnas filosofi*.

2.

Hr Palmstierna såsom försvarsorganisatör.

Vid slutet af år 1865 räknade de frivilliga skarpskytteföreningarna 40,000

man. Att den rörelse, som frambragt detta resultat, vittnade att det då fans en mark, på hvilken det så mycket omtalade »betryggande försvaret» kunde byggas upp af en klok regering, det förmodde ej någon af de styrande mästarne att inse. I Maj samma år hade landtförsvarskomitén afgifvit sitt förslag om bl. a. uttagande medelst *lottning* af en fjerdedel af beväringen till 3½ månaders öfning, medan de tre fjerdedelarne skulle slippa med de då föreskrifna 30 dagarne. Likasom om detta förslag icke redan varit tillräckligt oförståndigt, föreslog regeringen för sista ständsriksdagen, att de *tre fjerdedelarne skulle befrias från all vapenöfning* i fredstid. Dermed var »blodslottningen» riktigt accentuerad, och naturligtvis fann man det — midt under skarpskytterörelsens blomstring! — alldeles i sin ordning att bibehålla friköp och lega. I förbigående sagdt, må det aldrig förglömmas, att det *icke* var på regeringens initiativ, som några år senare den skamfläcken tvättades bort, utan på en enskild mans, Axel Adlersparres (1872).

Hvad skada 1865 års blodslottningsförslag har gjort, det hafva alla de, som sökt verka för vår försvarsfrågas lösning, haft oräkneliga tillfällen att med grämlelse tänka uppå. Och likväl har den tullreaktion, öfver hvilken att presterskapet lyser välsignelsen, i spetsen för landtförsvarsdepartementet ställt en individ, som nu i tre års tid gått och drömt om — lottning, och till dem, hvilka varnande erinrat att af folkets opinion, af riksdagens vilja beror försvarsfrågans utgång, svarat, liksom hans kollega frih. von Essen, att man ej skall bry sig om hvad svenska folket tänker.

Det är sant, att ännu har han ej framfödt något lottningsprojekt. Men hvad han icke gjort, det kan han komma att göra. »Du ser ud till allehånd», säger Gunild till Corfitz i Barselstuen.

Under tiden har han ej försummat att aflägga prof på sin talang som organisatör och ledare af ett stort reformarbete. Vi skola för öfverskådlighetens skull numrera några af dessa prof.

1) I trontalet vid 1890 års riksdags början meddelade K. m:t, att han låtit börja en utredning om de kostnader, som kunna blifva nödvändiga för att upprätthålla en orubbad neutralitet. Denna utredning blef under årets lopp färdig, och slöt med ett anslagsbehof för en gång å 9 till 10 millioner. Beloppet synes ha förefallit hr Palmstierna »oväntadt stort», enligt hvad man kan se af hans yttrande om 4:de hufvudtiteln i 1891 års statsverksproposition. Vi må bekänna, att det föreföll oss oväntadt litet, och att upprätthållande af »en orubbad neutralitet», svenska folkets enda mål för alla dess militäriska ansträngningar, är köpt till rampris för 10 millioner. Det skulle nu riksdagen hafva tyckt också, om den blifvit tillfrågad. Men hr P., ehuru han högt proklamerar vigten af de åtgärder, som föreslagits, tillstyrkte *icke* K. m:t att göra någon hemställan till detta års riksdag med anledning af neutralitets-komi-

terades förslag! Hur skall man förklara det? Det veta vi ej, och det bry vi oss ej om att grubbla öfver. Ingenting kan vara onyttigare (f. d. statsrådet Hammar-skjöld är i tillfälle att berätta ett och annat härom), än att ställa sig »undrande och spörjande» inför obegripliga ting.

2) Men ehuru hr P. sålunda kastade i papperskorgen en af »särskildt utsedde sakkunnige» verkställd utredning, som för högst 10 mill. kronor garanterade oss en orubbad neutralitet eller ett tillräckligt försvar för den, om någon sökte störa den, var han icke därför overksam.

År 1890, medan neutralitetskomitén som bäst arbetade, hade K. m:t enligt hr P. och de öfrige tullstatsrådets hemställan beslutit proposition om beväringstidens ökning med 2 år, och öfnings-tidens ökning med *sex dagar*, hvilka småningom skulle tilläggas de 42 dagar som öfningstiden uppnår 1892, så att den först 1896 skulle uppgå till 48 dagar. Den gången talade hr P. till statsrådsprotokollet om behofvet af »varsamhet» i dylika frågor, och han förordade blott en »successiv» och »med små steg fortgående ökning» af såväl värnepligtstidens som öfnings-tidens längd. Och i enlighet med dessa grundsatser, som han då (i januari 1890) hyllade, föreslogs som sagdt en ökning af två år i värnepligtstiden och af 6 dagar i öfnings-tiden — med hvilka 2 års tillägg i värnepligtstiden och med hvilka 6 dagars ökning i beväringsexercisen de *värnepligtige* skulle åt staten lenna ersättning för de 906,000 kronors skatteafskrifning, som den *opri-vilegerade jordens egare* skulle erhålla. Som man erinrar sig, motstodo de, till hvilka lockbetet utkastades, denna frestelse, hvilkens förhållighet ej minskas af dess ömklighet.

3) Snart skedde en ny svängning i tullregeringens nervösa tankegång. Den 14 november 1890 förordnades den s. k. generalskomitén att granska ett i generalstaben uppgjort förslag till härordning. Detta nya infall kungjordes genom trontalet vid öppnandet af 1891 års riksdag.

4) Men ett par månader från riksdagens öppnande kom åter en våldsam kastning i tullregeringens politik, hvilken numera tydligt företer alla symptom af den qvinnosjukdom som kallas *hysteri*. Efter behandlingen af tullbevillningsbetänkandet hade tullpatrioternas farhågor i afseende å de gemensamma voteringarnas utgång varit rätt lifliga. Om man än räknade på att segra i år, så motsåg man med skräck nästa år. Goda råd voro nu dyra: det gällde att, innan öfvertaget glede en ur händerna, förmå riksdagen att engagera statsverket så grundligt genom nya permanenta utgifter och genom permanenta skatteeftergifter, att lifsmedelstullarnes afskaffande — i och hvarmed man vet sig få säga farväl åt prohibitiva industritullar — måtte blifva omöjliggjordt. De gemensamma voteringarnas utgång lugnade icke, utan snarare jagade upp farhågorna ännu mera; den högpatriotiska fläsktullen räddades blott med 186 röster mot 178, och den ingalunda mindre pa-

triotiska potatistullen med endast 185 mot 178. Detta skedde den 14 mars. Men regeringen hade emellertid beredt sig. Samma dag, då fläsk- och potatispatriotismen stod på spel, äro de beryktade kungliga propositionerna daterade. Det är tullregeringens *Idus Martii*, icke alldeles öfverensstämmande med den romerska; men hon består då just icke heller af romare.

Visserligen hade generalskomiténs utlåtande öfver det i generalstaben utarbetade härordningsförslaget redan ingifvits till regeringen, — visserligen var hr P., enligt hvad han själf upplyst, »för sin del oförhindrad att inom den närmaste framtiden förelägga K. m:t förslag till proposition om fullständig ombildning af försvarsväsendet», — visserligen kunde detta ske, om ej under pågående riksdag, efter som »några veckor» skulle gå åt för inhemtande af utlåtanden öfver generalernas förslag, så åtminstone vid 1892 års riksdag eller, om det stod för lifvet, vid en urtima riksdag på eftersommaren i år, — ja visserligen, men vederbörande hade icke tid att vänta med *tullbeskattningens fastläsande*, och därför, i samråd med första kammarens *faiseur*er sjaskade de ihop en under skenet af landtförsvår förklädd tullförsvår-proposition.

Nu lofordade hr P. icke längre »varsamhet» och en »med små steg fortgående ökning» i beväringstiden och öfnings-tiden. Nu fordrades 8 års i stället för 2 års ökning i den förre, och i stället för en ökning i den senare af 6 dagar, skulle nu tiden från 1893 med ens höjas till 90 öfningsdagar. Nu var det med resp. 8 år och 48 dagar, som de brödtullbeskattade värnepligtige skulle betala afskrifningen af grundskatter och indelningsverk, men så skulle också dessa efter hand under en period af tio år *fullständigt* efterskänkas. Nu fann statsministern en sådan operation icke betänkelig, ehuru han året förut, då förslag skulle uppgöras till skyndsammaste möjliga förlösande af ett öfverskott på 6 millioner, hade funnit »angeläget att uppmärksamma, att det för handen varande öfverskottet till stor del måste antagas vara af mera *tillfällig* beskaffenhet, och att således utgifter eller, rättare sagdt, efterskänkande af *inkomster af varaktig natur* endast i en jämförelsevis mindre mån synas kunna på öfverskottets befintlighet grundas». Nu voro alla sådana konsiderationer bortblåsta, emedan lifsmedelstullarnes existens var hotad. För att skydda dessa behöfdes ett stort hål, ett ginungagap i statskassan. Derföre strök man bort grundskatterna, upphäfde indelningsverket såsom *skattebörda*, men behöll det såsom — *militärisk organisationsform*, och undansköt försvarets ombildning till ett fjerran, som intet öga spanar.

Språket har knapt ord, som kunna uttrycka ett för strängt omdöme om denna episod i brödbeskattnings-ministärens historia.

Tankegången hos desse herrar kan beskrifvas med samma ord som Napoleon III:s och hans hofgeneralers fälttågsplan år 1870: *ordre, contre-ordre, désordre*.

